Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

Časapis Biełaruskich Studentaŭ.

Nr. 1. SAKAVIK 1937 h. (II)

Usim Kaležankam i Kaleham i cełaj biełaruskaj moładzi žadajem viasiołych Śviat. Chrystos Uvaskros!

Redakcyja.

Biełaruskaje Narodnaje Śviata.

25 Sakavika sioleta minaje 19 hadoŭ, kali Rada Biełaruskaj Narodnaj Respubliki ŭ Miensku abvieściła niezaležnaść Biełarusi. Heta vydatniaje zdareńnie ŭ žyćci biełaruskaha Narodu našaje hramadzianstwa štohod abchodzić jak svajo najvialikšaje narodnaje śviata. Hramata 25 sakavika śviedčyć, što biełaruski Narod vykazaŭ svaju poŭnuju nacyjanalnuju śviedamaść, svaju volu być haspadarom ułasnaj ziamli, ułasnaha žyćcia i jak hetaki choča być roŭnym z inšymi narodami.

Ab značeńni hetaha aktu šmat pisałasia ŭ biełaruskaj

presie j u roznych histaryčnych brašurach, abymajučych hety peryjod biełaruskaj historyi. Adciemim tolki, što siańnia ideały hramaty 25 sakavika natolki užo ŭvajšli ŭ psychiku biełaruskaha hramadzianstva i jaho palityčnych hrupaŭ, što apošnija tolki tady ličacca praŭdziva biełaruskimi, kali stajać na hruncie hetaje hramaty. I heta reč zusim zrazumiełaja. Hodnaść biełaruskaha Narodu, jaho palityčnyja, nacyjanalnyja i ekanamičnyja intaresy, histaryčnaja minuŭščyna i biazupynnaja vola być haspadarom svajej ziamli hetaha vymahaje.

I kali jšče da rasiejskaje revalucyi biełaruskaja adradženskaja praca mahła być adznačana jak prajaŭ žadańnia „ludźmi zvacca", dyk paśla hramaty 25 sakavika hetki pahlad na biełaruskuju pracu nikoha zdavolić nia moža.

Dziela taho što my jšče ani razu nie pisali ab hramacie 25 sakavika, choć časta na jaje paklikalisia i karystajučysia z nahody 19-tych jejnych uhodkaŭ, spynimsia tut nad genezaj hetaha aktu i sutnaściu jaho pastanovaŭ.

Pačynajučy ad Usiebiełaruskaha Źjezdu ŭ Mensku jaki adbyvaŭsia ad 5 da 17 śnieżnia 1917 h. i byŭ razahnany balšavikami, biełaruskaja niezaležnickaja dumka prajaśniłasia ŭsio vyraźniej. Usiebiełaruski Zjezd 1917 h., praŭda nie zryvaŭ jašče suviazi z Rasiejaj i bačyŭ palityčny ideał Biełarusi ŭ federacyi z Rasiejaj. Adnak užo Vykanaŭčy Kamitet Rady Zjezdu (vybrany Radaj Źjezdu, jakomu Usiebiełariuski Kanhres pieradaŭ svaje poŭnamoctvy na dalejšuju baraćbu za ideały biełaruskaj dziaržaŭnaści) u svajej hramacie ad 21 lutaha 1918 h. prvodzić faktyčna dumku ab patrebie niezaležnaj biełaruskaj dziaržavy. Hramata heta miž inšym kaža ab tym, što biełarusy pavinny ŭziać svoj los na ŭłasnyja ruki i biełaruskia Narod pavinien ździejśnič svajo prava na poŭnaje samaznačeńnie, a nacyjanalnyja mienšaści na nacyjalnuju aŭtanomiju.

Ab hetych pravoch biełaruskaha Narodu mieŭ zdecydavać sklikany na demakratyčnych asnovach Usiebiełaruski Ustanoŭčy Sojm. Da sklikania-ž sojmu ułada na Biełarusi pavinna była naležać tym narodam, jakijaŭ joj žyvuć.

Paśla zaniaćcia Miensku niemcami, Vykanaŭcy Kamitet Rady Źjezdu 9 sakavika 1918 h. vydaŭ druhuju ŭstanoŭčuju hramatu da narodaŭ Biełarusi. Hramata heta, na jakuju paklikajecca i paćvierdžaje paźniejšaja hramata 25 sakavika 1918 h. ŭžo vyrazna havoryć ab niezaležnaści Biełarusi i padaje asnaŭnyja pryncypy konstytucyi niezaležnaje Biełaruskaje Dziaržavy. Hramata heta abviaščaje Biełaruś na abšarach, dzie biełarusy tvorać bolšaść Biełaruskaj Narodnaj Res-

publiki, asnaŭnyje zakony (konstytucyju) jakija mieŭ začvierdzić Ustanoŭčy Sojm Biełarusi, sklikany na asnovie ahulnaha, roŭnaha, prostaha, praporcyjanalnaha i patajemnaha hałasavańnia biaz roznicy narodnaści, relihii, połu.

Spaŭniajučaja ŭłada ŭ Bieł. Narod. Respublicy mieła naležać Narodnamu Sekretarjatu Biełarusi, jaki naznačaŭsia Radaj Źjezdu (zrazumieła, što heta było dačasna da sklikańnia Usiebiełaruskaha Sojmu, katory skazaŭby apošniaje słova ab spaŭniajučaj uładzie). Hramata abviaščała ŭ miežach Biełaruskaj Narodnaj Respubliki svabodu słova, druku, schodaŭ, zabastovak, chaŭrusaŭ, svabodu sumleńnia, niezačepnaść asoby i pamieškańnia. Adnosna prava nacyjanalnych mien šaściaŭ u miežach Biełaruskaj Narodnaj Respubliki hramata 9.III. 1918 h. pryznavała na nacyjanalnuju aŭtonomiju i roŭnaje prava ŭsich movaŭ narodaŭ Biełarusi. Nie abminuła hramata i socyjalnaha pytańnia.

U hetaj kvestyi majem pastanovu ab skasavaŭni ŭ miežach Bieł. Narod. Respubliki prava pryvatnaje ŭłasnaści na ziemlu. Ziamla pieradavałasia biaz vykupu tym, chto sam na joj pracuje. Les , voziary i nutranyja bahacci ziamli abviaščalisia ŭłasnaściu Bieł. Narod. Respubliki, pry hetym ŭvodziŭsia 8-hadzinny pracoŭny dzień.

Hramatu hetu možna razhladać jak abvieščańnie niezaležnaści Biełarusi. P. Krečeŭski ŭ artykule „Try akty" hetak i robić. I zapraŭdy treba skazać, što hramata heta ŭ suviazi z hramataj 21.II 18 h. faktyčna i jurydyčna stvaryli Biełaruskuju Narod. Respubliku i ŭ hałoŭnych narysach aznačyli pryncypy jaje konstytucyi. Kali hetych hramat nia možna ličyć za apošniaje słova ab niezaležnaści Biełarusi dyk tolki tamu, štoŭ ich ničoha nia kažacca ab adnosinach Bieł. Narod. Respubliki da Rasiei. Niama vyraznaj pastanovy ani ab parvańni hetaj suviazi, ani ab utrymańni dalej. Pytańnie heta mieła ŭ tyja časy ŭsiož vielikaje značeńnie tym bolš, što Biełaruś dahetul naležała da Rasiei, dy j Usiebiełaruski Kanhres 1917 h. ŭ Miensku, jak my ŭspomnili, suviazi z Rasiejaj jašče nia zryvaŭ.

Vyjaśniaja hetuju važnuju kvestyju treciaja hramata 25 sakavika 1918 h. Hramata heta była abvieščana Radaj Bieł. Narod. Respubliki jakaja paŭstała šlacham pieraimianawańnia Rady Źjezdu. Hramata 25 sakavika akančalna zryvaje ŭsiakuju suviaź, usiakuju dziaržaŭnuju zaležnaść Bieł. Narod. Respubliki ad Rasiei i kaža, što ad hetaj daty Biełaruś abwieščajecca volnaj dy niezaležnaj.

Hetkim paradkam hramatu 25 sakavika 1918 h. treba ličyć z hledzišča jurydyčnaha za akt, katory zapraŭdy ŭsta-

naŭlaŭ poŭnuju suverennaść Biełarusi. Hety tak važny akt u žyćci biełarusaŭ astaŭ sia pucivodniaj zorkaj, najvyšejšym ideałam, kantralujučym usiu dziejnaść tak palityčnuju jak i hramadzkuju. Viernaja hetamu ideału, chacia nia zdziejsnienamu z pryčyny pieramohi balšavikami, jakija siłaju arużnaju zachapili bolšaść našaj terytoryi, Biełaruś raście i mahutnieje Zdušany na vonki nacdemaŭski ruch uros u dušu Biełaruskaha Narodu, staŭsia jako integralnaj čaścinaj. Viernyja i my hetamu ideału pad biełčyrvonabiełym ściaham prystupili da pracy na nacyjalnym biełaruskim hruncie. Adkidajučy usiakija čužackija upłyvy ličym tolki na svaje siły na šlachu adradžeńnia Biełarusi. Nichto nam nia pamoža, dyk u tak vialiki dzień 25 sakavika musim adradzicca pieradusim ducham i imknieńniami kab stacca volnymi ad usiakaj dekadencyi pry pracy dla dabra Narodu.

Nacyjanalnaja ci socyjalnaja prablema.

(Hołas u dyskusyi)

Budučy na apošnim referacie ŭ Bieł. Stud. Sajuzie, pračytanym kal. V. Papuceviam na temu „K. Šafnagel uspamin u 16-ja ŭhodki jaho śmierci“ mieŭ mahčymaść pačuć u dyskusyi kvestyju, jakoj davoli šmat chto z dyskusantaŭ paśviaciŭ casu i enerhii — imienna: na što pavinien student Biełarus źviarnuć bolšuju ŭvahu i pałažyć bolš natuhaŭ u adražen̈skaj pracy? Ci na spravu nacyjanalnuju ci socyjalnuju, ekanamičnuju? Ci dać supremat spravie pašyrańnia nacyjanalnaj dumki, nacyjanalnaj śviedamaści ŭ narodnych masach, padrychtoŭcy bolš spryjajučych umovaŭ dla razvićcia našaje Nacyi—ci ŭłažyć svaje siły ŭ spravu socyjalnaha uśviedamleńnia našych sialan? U suviazi na vialikuju važnaść hetych prablemaŭ u ahulna-biełaruskim žyćci, pazvolu sabie zabrać hetaj darohaj hołas, i majučy na ŭvazie ciapierašnija abstaviny žyćcia Našaha Narodu, vykazać svaje pohlady adnosna hetaj spravy...

Mnie zdajecca, što pierad kožnym ščyra svajmu Narodu addanym Biełarusom, jaki pry ciapierašnich nacyjanalnych i socyjalnych da nas adnosinaŭ, maje ščaście być karysnym narodnym masam, hetyja pytańni na danym adrezku času isnavać nie pavinny!

U Biełarusaŭ, jak i u vaŭsich inšych narodaŭ, jakija znachodziacca ŭ pieršaj stadyi da asiahnieńnia svajho kulturnaha, a paśla i palityčnaha renesansu ŭ mamencie razpanošyvańnia susiednich nacyjanalizmaŭ pieravažna dziaržaŭnych narodaŭ, nacyjanalizmaŭ, jakija pahražajuć našamu nacyjalnamu žyćciu, nie pavinny isnavać navat dyskusyi na padobnyja temy.

Ci ŭ čas kali inšyja, majučy na svaje usłuhi dziaržaŭny aparat, ubivajuć u hołavy našym sialanam što jany stanoviać integralnuju čaść „jedinaho i niedielimoho sovietskoho (čytaj rasiejskaha) naroda", a z druhoha boku zaličajuć Biełarusaŭ, endeki jak Kašubaŭ da regionalnych hrupaŭ polskaha narodu, my majem dyskutavać, jakaja z hetych prablemaŭ važniejšaja? Ci, kali roznyja „kulturnyja" ci pseŭdokulturnyja arhanizacyi kładuć usie siły kab nas zmiaści z pavierchu ziamli, my majem uśviedamlać padrastajučaje pakaleńnie ab tym, jak adabrać abšarnikam ci inšym posesjonatam*) ich ułasnaść? Ci majem tolki vučyć, što papy i ksiandzy heta „parazity", što moža reiihija opijum...?

Ci kali biełaruski arhanizacyjny i kulturna-praświetny ruch pieračyrkniemy adnym rozčyrkam piara, kali Biełaru sam možna vyśpieŭvać tolki „genijalnaha", „rodnaha", „pramudraha" etc. Josifa Visaryjonoviča Stalına, „słaŭnaha" Klima i całuju plejadu inšych „pryjacielaŭ" bieł. Narodu, kali možna tolki pisać im panegiryki i vieršavanyja piśmy ad „usiaho Biełaruskaha Narodu", kali pahražaje denacyjanalizacyja našaje vioski—biełaruskija studenty majuć z maładym zadoram, hodnym niečaha lepšaha, pašyrać socyjalnuju nienaviść? Zdajecca adkaz na heta pavinien być adzin jasny i katehoryčny!

Nie nehuju važnaści prablemy socyjalnaj, jana jość taksama važnaj u žyćci kožnaha narodu. Nad hetym dyskutavać nia treba. Naš sialanin i biaz socyjalnaha „ŭśviedamleńnia" niedapiečanych „dabradziejaŭ" z dyjalektyčnym padychodam užo z małakom matki, užo z pieršych dzion kałyski, z pieršych dzion śviedamaha žyćcia atrymoŭvaje, praŭda nie ŭ „dyjalektyčnaj" formie socyjalnuju „nahruzku". Paštož pchacca ŭ adčynienyja dźviery? Cui bono *) kłaści, u hetuju, praŭda ŭ svaim časie važnuju, spravu až stolki enerhii? — kali na

*) ułaśnikam.

„) Na szto

danym etapie času razviazańnie hetaje kvestyi ližyć nie ŭ našych rukach?

Spravu socyjalnaj spraviedlivaści zmoža tolki razviazać biełaruski Narod, kali zadecyduje ab svaim losie.

A ci zmožam my asiahnuć svoj ideał 25 sakavika, viadučy 8 — 12 hadavych dziaciej na vyŭłaščeńnie majontkaŭ? ckujučy masy časam navat na svaju, ščyra adraženskaj spravie addanuju, intelihencyju, jakoj los daŭ mahčymaść uładać 8—10 ha ziamli bolš čymsia my majem? Śmieju ćvierdzić, što u sučasny mament tasujučy padobnyja metady pracy dačakajemsia z časam, što, zamiest taho, kab socyjalnyja prablemy vyrašać samym i na svajho Narodu karyść, wyrašyć chto inšy, nam čužy, jasna sa škodaj dla nas.

Nie spravaj padrychtoŭki da eventualnaha padziełu majemaści, nie kličami „hrab—nahrablenaje" pavinny my karmić padrastajučaje pakaleńnie—a „Pieršymi Zierniatkami", „Historyjaj Biełarusi", kultam da słaŭnych synoŭ našaha Narodu, kultam da jahonych tradycjaŭ.

Chistańnie—ž u baki, usyplańnie nacyjanalnaj čujnaści praz majoryzavańnie *) materjalizmu praz skirovańnie uwahi u adzin bok socjalnych prablemaŭ u sučasny mament zjaŭlajecca faktam razbivajučym solidarnaść i jednaść Nacyi, zjaŭlaecca škodnym na heta mohuć pajści tolki tyja elementy intelihencyi kruh zacikaŭleńnia, jakich nie abyjmaje sucełaści biełaruskaha žyćcia, jakija źjaŭlajucca niarobnikami miortvych dyjabktyzmaŭ i dogmaŭ „evanhelisty" z z Frankfurtu elementy, jakich ukrainski ideoloh D. Doncoŭ akreśliŭ trafna dvumia słovami „socyjał-idjoty" ***).

Usio-ž śviedamaje, nia budučuje niavolnikami čužych, škodnych ciapier dla nas dogmaŭ. studenctwa, jak vyžejšych tak i siarednich školaŭ, usia na žal jašče nie tak šmatkol kasnaja intelihencyja pavinna ŭ pieršuju čarhu praciarabić šlach da asiahnieńnia najwyšejšych našych ideałaŭ, sfarmavanych praz najlepšych synoŭ Biełarusi u akcie 25 sakavika 1918 h. Na hetym šlachu nie pavinna brakavać ani vodnaha Biełarusa intelihenta. Praz samaadradžeńnie da adradžeńnia Baćkaŭščyny!

M.

* Pavialiczvańnie.

** Tak nazyvajuć K. Marksa.

*** Durman socjalisty, Vistnik 1936.

RASIZM, HITLEROŬSKI ŚVIETAPAHLAD.

Razbićcio germanskaha narodu, na apryčonyja hrupy, časta varoža da siabie nakirovanyja, praz celuju historyju niamieckaje minuŭščyny i pahroza komunizmu pa suśvietnaj vajnie, byli pryčynami novaha vynachadku XX vieku ideolohii rasizmu. Relihija komunizmu ad samaha pačatku svajho dziejańnia, jak reakcyja prociŭ liberalizmu XIX stahodździa ŭ burlivy sposab starałasia zdušyć čałaviečuju naturu, pry tasavać żyćcio viečna ciakučaje ŭ zastyłyja ramki marksoŭskich dogmaŭ, hetym, reč jasnaja, musiała vyklikać nia mienš burlivuju kontrreakcyju, rašučy bunt z boku samaho żyćcia i zdušanaha čałaviečaha ducha. Reakcyja heta, cikava i charakterna, nie vyšla ani ad pradstaŭnikoŭ relihii, jakuju komunizm zaŭsiody pieraśledyvaŭ, ani ad buržuazii suproć jakoj revalucyja źviarnuła svajo astryjo, ani ad intelektualistaŭ, jakija da apošniaj chviliny zanimali biernaje stanovišča.

Da baraćby z komunizmam, vystupili ludzi inšyja, ludzi—proletary, vyraššyja z rabočaha natoŭpu, katory komunizm mieŭ viaści na barykady za novaje, ščaślivaje zaŭtra pracujučaj klasy. I adzin i druhi, Benito Mussolini i Adolf Hitler z proletarskich vyšli huščaŭ, adzin i druhi na svaim karku znasili niadolu i ździeki kapitalizmu, adzin i druhi prajšoŭ ćviorduju školu żyćcia. Nie pajšli jany za manlivym miražam komunizmu nie vieručy u jaho tryumf; nia tolki nie pajšli, ale skoncentravali masy da zaŭziataje baraćby suproć kličaŭ Marksa i Engelsa, Lenina i Stalina. Utapijnaj tezie suśvietnaj salidarnaści pracoŭnych pastavili bolš realnuju, bliskuju antytezu: dabro Narodu, dabro italjanskaj i germanskaj Nacyi. Suśvietnaj revolucyi proletarjatu prociŭstavili narodnuju revolucyju nia mienš dynamičnuju i konsekventnuju. Komunizm nacyju uvažaŭ za niešta nia istotnaje, druharadnaje, staŭlajučy na pieršaje miesca suśvietnuju rabočuju klasu i mit jaje salidarnaści Fašyzm i rasizm jość abjavami najbolšaha patryjotyzmu, što nia u dyskusyi pra jaŭlajecca, a biezkaniečnaj narodnaj revolucyi tvoryć mahut naść svaje dziaržavy—baćkaŭščyny.

Komunizm byŭ skiravany prociŭ usiakaj tradycyi (choć u SSSR ćvicie kult minuŭščyny!) łučyŭ ludziej kinutych na bruk vialikich haradoŭ i fabryk, ludziej biaz nacyi i historyi.

Fašyzm i rasizm budujuć svaje ideolohii na minuŭščynie, historyi, na minułych gloryjach i niavolach, słavie i ciarpieńni!

Komunizm ličyć, što duchovyja pracesy, relihija, nacyja, narod, kultura, mastactva heta nadbudoŭka haspadarčych pracesaŭ, materyjalnych abstavin. Praciŭ hetaha sarvaŭsia čałaviek z buntam, nia chočučy być tolki funkcyjaj haspadarčaj častki žyćcia. U hłybinie čałaviečaha serca kipić ideja, čysty ŭzdym da lepšaha, śviatlejšaha žyćcia. Fašyzm i rasizm jość jakraz abjavam henaha ŭzdymu čałaviečaj natury ŭ sferu idei.

Kali dyjalektyčny materjalizm usie vartaści čałaviečaj kultury ŭ ramach hramadzianstva choča tłumačyć baraćboj klasaŭ, to nacyjanalizm vyvodzić henyja z pryrodnych im knieńniaŭ čałavieka. Z hetajža pryčyny, komunistyja na pieršym planie staŭlajuć techniku i pryradaviednyja navuki. Adolf Hitler za asnaŭnuju navuku ličyć historyju. Z navuki historyi možna vykrasać kult da hierojaŭ i uzhadavać maładniak da fanatyčnaje baraćby za narod.

Komunizm, heta ruch čysta haradzkoha proletarjatu radavod nacyjanalizmu jość z ziamli. I Mussolini i Hitler dajšli da ułady dziakujučy tamu, što sialanskija masy amal u sucełaści akazalisia u łahiery „Führera“ i „Duce“. Komunizm vioŭ baraćbu z kułakami jak z kontrrevolucjonerami. Hitler vydaŭ dnia 29 vieraśnia 1933 hodu zakon ab dziedzičnych Erbhofach [1]) „Mussolini u ziamlarobstvie bačyć budučyniu narodu i rasy, jako datyčać najvažniejšyja hramaty, šmatliki pracent aščadnaści narodnych idzie na padniasieńnie sialanstwa, Mussolini z całym pierakonańniem, naciskam i patosam papiaraje hetuju akcyju [2]).

Hitler i Rozenberg, hitleroŭski filazof, ŭbivajuć u narod, što adzinaj bazaj jość sialanstva, vioska volnaja ad haradzkoj dekadencyi, najčyściejšaja rasova. Kamunistyja ŭskrasili buržuaznyja klasy nadajučy nobilitacyi [3]) u formie udarnikaŭ, stachanaŭčaŭ, komsamołu. Rozenberg latucieje za stvareńniem novaje mužyčaj šlachty da płuha i miača, što pracavałab dla Narodu i baraniłab Narod [4]).

1) Erbhofy, pavodle ustavy 1933 h., heta jość samastojnyja haspadarki ad 5—125 ha, jakich nia možna dzialić i dravnić ani pradać. L. Krajewski. Podstawy ustroju trzeciej Rzeszy, Warszawa, 1935 r. str. 40—41.

2) Krzyżanowski. „Polityka ekonomiczna faszyzmu“, 1933, str. 160. Ustawy „legge Mussolini“ 24.XII 1928 i 26.VII 1929.

3) Szlachoctwa.

4) Pizegląd Współczesny Nr. 1. 1937.

Komunizm tvoryć mit kollektyŭnaj pracy, rasizm mit adnolkavaj kryvi i rasy staŭlaje za ideał svaich latucieńniaŭ. Na hetaj płoščy i komunizm i rasizm padobnyja—adnolkavyja, za metu svaje dziejnaści biaruć absurd, fikcyju, mit. Dla henaha mitu i komunizm i rasizm adzinku ličać tolki funkcyjaj hramadzkaha ładu, isnavańnie adzinki vypłyvaje tolki z padparadkavańnia zakonam.

A zakony henyja jasnyja. Najvyšejšaje dabro heta razvićcio staragermanskaj, nordyckaje rasy. Homo nordicus*) heta ŭciałeńnie niamieččyny, a kali nia jošč, tre' pavodle Hitlera**), imknucca, kab asiahnuć čystaść i daskanalnaść rasy takoj, jakuju znachodzim pasiarod Gotaŭ, Vandalaŭ i Vikingaŭ. Heta rasa maje być jak skazaŭ Lapouge „nervami u hramadzkim arhaniźmie, inšyja nia nordyki i ich miašancy tolki miasam". Typ nordycki, blondynaŭ doŭhatvarych maje mieć najčyściejšuju staragermanskuju kroŭ, a ŭ kryvi pavodle Rozenberga, mieściacca duch dabra i zła. Jak komunizm stavić usio na front baraćby klasaŭ za mit salidarnaści pracoŭnych, tak pavodle rasizmu usio maje służyć u baraćbie za prymat nordyckaje rasy.

Rozenberg nazyvaje svaju teoryju mitam. Mit nia jošč navukovaj praŭdaj. Užo Sorel spopularyzaŭ pajmo mitu jak pružyny ideovaemocyjanalnaj, jakaja čynić, što ludzi za hledžany ŭ źmiest henaha kliča, viaduć baraćbu z cełaj emfazaj za zdziejśnieńnie jaho pryncypaŭ. U mit tre' vieryć nie paznavać i z viery vykrasać moc i enerhiju imknieńniaŭ' adkidajučy usialaki racyjanalizm, jaki tolki krytykaj buryć' nia buduje, za punkt vychadu biaručy irracjonalnyja dziejniki čałaviečaha ducha.

Jašče jošč druhaja supolnaja płošča rasizmu i komunizmu—heta adnosiny da relihii. Komunizm uvažaje relihiju za zababon i durman, za dziejnik stvorany hramadzkaju niespraviedlivaściu da eksploatacyi słabych klasaŭ macniejšymi, z relihijaj viadzie adkrytuju baraćbu. Rasizm nie vajuje zdecydavana z relihijaj ale u pryncypach jošč antyrelihijny. Rasizm kidaje kličy biazupynnaj baraćby rasaŭ za prava isnavańnia, heta ŭžo staić u supiarečnaści z usiakaj, najbolš prymityŭnaj relihijaj, a tym bolš chryścijanskaj. Idea chryścijanstva maje charakter universalizmu ***) i salidarnaści

---

*) Czałaviek nordyjski.

**) Adolf Hitler „Mein Kampf", 1928.

***) Rozenberg „Mythus des zvanzigsten Jahrhunderts", Munchen 1935 r.

usich narodaŭ pry poŭnaj pašanie apryčonaści nacyi. Ataki Rozenberga **) na relihiju nie słabiejšyja ad bajavych udaraŭ pieradavych biazbožnikaŭ SSSR. Nia tolki viadzie rasizm kampanii zmahańnia z relihijaj. Navuka maje takža słužyć metam nordyckaje rasy. Objektyvizm daŭno ŭžo zakinieny ŭ hitleroŭskich vučonych. Tolki taja navuka maje vartaść, jakaja słužyć patrymańniu ducha i rasy, jakaja padmacoŭvaje hitleroŭskuju teoryju baraćby rasaŭ. Navuka universalnaja, suśvietnaja jość niabiezpiečnaja tre‘ jaje nistožyć i praśledyvać.

Prava maje vartaść tolki rasovaje, usiakaje inšaje maje nalaciełaści čužyja varožyja, dyk škodnyja niamieckaj struktury **).

Z hodna z ducham ideolohii baraćby klasaŭ pačali Hitler i štab hitleroŭski baraćbu z rasaj čužoj, pieradusim žydoŭskaj. Pavodle teoryi Rozenberga rasa semickaja jość najbolš zaniačyščanaja dyj z natury svajej najbolš destrukcyjnaja. U kryvi žydoŭskaj lažać usie kareńni zła i prastupku i źmiašańnie kryvi žydoŭskaj z niamieckaj niasie pahrozu zła, prastupku, destrukcyi i dekadencyi apošniaj.

Dziela taho baraćba z rasaj semickaj pavinna być biazupynnaja, pakul nia zniščycca padstava zła, žydoŭskaje plemia. Pa hetaj lin i iduć i vydadzienyja Hitleram ustawy: sterelizacyjnaja z dnia 14 lipnia 1933 h. i praciŭžydoŭskaja 1935 h. U kancy svaje knižki „Mein Kampf“ Hitler daje prahramu zmahańnia rasy germanskaj za panavańnie nad inšymi rasami. Hitler jość praciŭny denacyjanalizacyi Polščy, viedzianaj Bismarkam. Heta pryniasło daplyŭ nie nordyckaj kryvi da žyłaŭ germanaŭ. Dla germanskaha narodu tre‘ ziamli nie ludziej tych apošnich tre‘ zniščyć ahniom i mia čom dla vykłučnaha panavańnia adnej vartasnaj nordyckaje rasy. Tak u karotkich słavach pradstaŭlajecca hitlerouskaja teorja rasizmu.

Aceniajučy krytyčna mityčny śvietapahlad rasizmu mu sim pryznać pieradusim, što zjaŭlajecca jon tolki mitam. Čystaści rasy znajści nia možna, heta tolki niamieckaja pavajennaja buta, pakryŭdžannaja germanskaja ambicyja moža razduć fikcyju łučnaści na asnovie rasy i vyžšaści rasy nordyckaj nad inšymi rasami i narodami. Rasa jość jednaściu anatomičnaju, pryrodnaju. Nacyja jość tvoram histaryčnaje

*) Rozenberg „An die Dunkelmänner unserer Zeit“.

**) np. ius gentium,

natury. Roznajakaha pachodžańnia *anatamičnyja* jednašci jość spojanyja adnoj movaj, tradycyjaj, zcementovanyja vuzłom učuciovašci. Staŭlajučy rasu nordyckuju nad inšymi, rasizm padniaŭ rašučuju baraćbu za prymat pieršaj. Što-ž tady astajecca rabić z inšymi ciomnavokimi brunetami ŭ dziaržavie? Razduvanie fikcyi pryniasie u rezultacie fikcyju. Budavać treba mahutnašć Nacyi na asnowie łučnašci usich wartašciaŭ narodu pry adsutnašci usiakaj nutranoj baraćby. Pryniaŭšy raz absurdalnuju tezu, hitleryzm idzie da dziŭnych supiarečnašciaŭ: jednašć nacyi i rasovaja baraćba, navarot da pa hanstva staragermanskich pakaleńniaŭ, kult idei i adnačasna zapiarečeńnie spirytualizmu, postup u dziedzinie techniki i pavarot u dziedzinie ducha da barbarskaje epochi. Marksoŭskaha komunizmu hitleryzm nie pieramoža. Konsakwentnamu materializmu procišstavić tre' nia mienš konsekventny idealizm, jaki uvaŭsich svaich asnovach vyklučaje marksoŭskija „dogmy" i konsekwentna razvivaje usie vartašci Nacyi. Z hetajža pryčyny ličym italjanski fašyzm za macniejšuju antykomunistyčnuju ideolohiju.

U Biełaruskim Narodzie i komunizm i rasizmu razvi vacca nia pavinny. Komunizm imkniecca da znistažeńnia Biełarusi jak nacyi (što užo zrabiŭ u BSSR) rasizm nie lohična buduje mahutnašć Nacyi na fikcyi adnolkavašci kryvi i rasy. Adradžeńnia Biełarusi nadojdzie, kali usie jaje syny odrodziacca ŭ idei, kali adkinŭšy čužackija mity za najwyšejšaje dabro swajho žyćcia i dziejańnia pastawiać Dabro całaha Biełaruskaha Narodu i słužbu Biełaruskaj Nacyi.

V. Papucewicz.

Z psychalohii sučasnaha relihijnaha indeferentyzmu.

Na pačatku chaču zaścierahčysia, što nie maju na mecie toje ci inšaje vyznańie jak: katalicyzm, pravasłaŭje, pratestantyzm.., ale padychodžu da relihii z ahulnaha punktu hledženia, jak śvietahladu, katory aproč materyi pryznaje usnavańnie transcendentalnaha śvietu. Reč; zrazumiełaja nia budziem mieci ničoha supolnaha z ateistymi. Relihiju uważajuć za najhoršuju atrutu, pry pomačy jakoj stary, hniły

buržuazyjna-kapitalistyčny świet choča zatrymać swoj stan pasiadania.

— Heta vorahi.

Objektam našych razvažańniaŭ buduć ludzi dla katorych relihija była kaliś adnym z matoraŭ dziejańnia, ale ciapier z tych ci inšych pryčyn adyjšli ad jaje h. zn. stalisia indeferentami.

Uchvacić hetyja pryčyny reč nia lohkaja, bo kažnaje indyviduum maje inšyja umovy žyćcia i asobny pradstaŭlaje saboju psycholohičny świet. Adnak pamima niedahodnaściaŭ i piaraškod možna ujavić choć najahulniejšyja krynicy hetaha zjawišča. Voś jany:

1) Biada i materjalny pierasyt.

Naahuł kab mahło razvivacca žyćcio, a ŭ tym liku i relihijnaje, jość patrebnaja peŭnaja kolkaść materyi. Adsutnaść jaje, inakš kažučy žyciowaja bieda papichaje čaławieka da najhoršych prastupkaŭ. Hałodny čaławiek nia budzie dumać pra relihiju, moral, ale kali zaspakoić pieršuju patrebu pavodle maksymy „primum edere deinde philosophare" (pierš padješć paśla filazafavać). Z druhoho boku nadmier materyi zabivaje enerhiju ducha i časta, jak sviedčyć historyja, zjaŭlajecca pryčynaj zamapadu nia tolki relihijnaha, ale takža palityčnaha i kulturnaha. Bahaćcie daje mahčymaść i padstavu da mnohich nadužyćciaŭ ab katorych havora naš paet:

— Skačy, skačy niezrazumieły,
Stary raspusna—brudny śviet!
— — — — —
— — — — —
Swoj rozum vyleŭšy ŭ raspustu
I serca kinaŭšy na bruk,
Razprastytučany i kłusty *.*).
. . . .

„Duch dla taho chto służyć zołatu zjaŭlajecca słovam biaz źmiestu, a zołata tamu chto służyć duchu nie pradstaŭlaje vartaści". Tut ležyć pryčyna indeferentyzmu bahačoŭ, katoryja służać zołatu i biednych, katoryja nia mieli mahčymaści zarabić. Sučasny kapitalistyčny ład spryjaje i jakby vytvaraje taki stan rečaŭ. Z hetaha vidać, jak mudra kaliś maliŭsia Salamon havoračy: „Biady i bahaćcia nie davaj mnie Panie, ale daj toje što patrebna da žyćcia" (cytat z pamiaci).

.) Michaś Mašara. Z cyklu „Padarožža". Kałośsie 1936

2) Valiki majuć upłyŭ na praces indeferentyzacyi relihijnaj tyja abstaviny žyćcia ŭ jakich apynuŭsia čałaviek a pajmienna žyvie ŭ pastajannym ruchu i pośpiechu. Usiakiž čałaviek zmahajecca za ideały. Tempa žyćcia uzrastaje. Vialikaja rožnica pamiž ideałam a rečaistaściu balučym recham adbivajecca ŭ dušy navodziačy sumnyja refleksyi. Pažadaje ščaścia. Nervova jako šukaje, ale i najbolšaja kolkašć uražeńniaŭ nia moža zaspakoić hetaha hoładu, bo kožnaje uražeńnie jość tolki drobnaj častačkaj ščaścia, kali tymčasam hoład dušy zjaŭlajecca hoładam całaści.

3) Adnabokość u paniaćci relihji i adsutnaść krytycyzmu.

U sučasny mameńt mnohija fiłozafy padychodziačy da relihii adnaboka staŭlauć tezu, što relihija u pieršuju čartu svaich postulataŭ biare spačućcio (sentimentum), element zusim subiektyŭny, katory biazpasiaredna vyjaŭlaje asabisty nastroj. Kirunek hety ŭ filozofii achryščany relihijnym sentymentaliz mam. Twarcom i baćkam jaho jość Schleiermacher.

Relihija pavodle Schleiermachera heta čystaje adčućcio zaležnaści čałavieka ad absalutu. Chateaubriand šukaje ŭ relihii vyklučna mamentaŭ estetyčnych ih. d.

Słovam silacca dakazać, što relihija apirajecca na iracyjonalnych fundametach. Biaskrytyčnaja masa, a nat' intelihencyja takija vyvady prymaje jak apošnija słovy navuki biaz dyskusyi. Hetyja vyvady ŭmieła zareklamavanyja ŭžo dalej na padstavie psycholohii tłumu, masy i na padstavie psycholohii mody mnohich paciahvajuć za saboju, choć viedama, što moda nie zaŭsiody jość vynikam prytasavańnia čałavieka da abstavin žycia. Časta dzivačnyje formy, biaz sensu, ale tolki zracyi mody raspaŭsiudyvajucca. Analohičnyja zjaviščy spatykajem i u halinie relihii. Voś, choć daloka nia usie, pryčyny arelihijnaści ahulnaludzkaha charakteru.

Ciapier kali zirniom vokam na praces indeferentyzacyi relihijnaj biełaruskaha hramadzianstva a pierad usim moładzi, musim ścvierdzić, tut aproč pryčyn ahulnaludzkaha charaktaru znajdziem specyfična biełaruskija nihdzie na sviecie nie spatykanyja, imienna: niedapuščenie biełaruskaj movy ŭ kaścioł i carkvu i vykarystoŭvańnie relihii dla palityčnych metaŭ. Rodnajaž mova jość asnovaj kožnaj relihii. Tut jość pryčyna, što kaścioły i cerkvy puściejuć. Da čaho daviadzie taki stan rečaŭ pakaža budučynia.

Nakaniec moža chto spytajecca jak vyhladaje indeferent?—jaki jaho tvar? Niekaniečna hety čałaviek maje być biaž ideałaŭ i niekarysny dla hramadziaństva. Nie! Časta addajecca studyjam, tvorčaści, palitycy, byvajuć nat' patryjotami

i h. t. Z pryčyny tradycyi ŭ jakoj vyrašli i naturalnych nachiłaŭ. Ci to pad upłyvam peŭnaha minimum etyčnych zasad vytvaranych socyjalnymi umovami žyccia, majuć tyja ci inšyja prymiety. Adnak indeferenty najčaściej pierachodziać u rady vajujučaha ateizmu.

* * *

Sapraŭdy pieražyvajem siańnia niezvyčajnuju paru. Z ad naho boku komunizm, a z druhoha fašyzm dziaržać sumleńnia ŭ kleščach. U navucy pieraacena vartaściaŭ i relatyvizm, jaki u halinie etyki viadzie da najhoršych rezultataŭ, dyj ŭ pedagogicy panuje chaos. Dyk kudyž kiravać styrno kab nie razbicca na padvodnych skałach? Mnohija dziejačy i vučonyja, a pamiž inšymi suśvietnaj sławy Bierdiajeŭ („Novaje Siaredniaviečča") razvažajučy filozofiju historii scvierdžaje, da čaho dajšoŭ u V stahodz. śv. Auhustyn u knižcy: „De civitale Dei", što istnujuć dźvie razviazki, dva vychady z ahulnaj sytuacyi: abo dziaržava djabła, abo dziaržava Chrysta. U V stahodz. u Eŭropie j śviecie adbyvalisia ahramadnyja pieramieny pahražajučy nat' zniščeńniem tahačasnaj cyvilizacyi.

Apirajučysia na hetych faktach Bierdjajeŭ pravodzić cikavaju analohiju miš pieramienami V stahodz., a sučasnaściaj Konkludujučy analohiju kaža, što Eŭropa i cyvilizacyja niazhinie, ale adrodzicca tolki pad tym varunkam kali nastupić relihijnaje adradžeńnie. Dyk nie pavarot da siaredniaviečča pad uzhladam techniki, ale pavarot da renesansu teocentry. čnaha humanizmu jość wychadam kudy i nam treba nakiravać styrno.

Antoś Kumša.

Z žyćcia biełaruskich studentaŭ U. S. B.

Ab dziejnaści biełaruskich studentaŭ na Vilenskim Universytecie šmat užo pisałasia ŭ roznych biełaruskich časapisach. Zaciemim tut tolki važniejšyja prajavy studenckaha žyćcia ad studnia 1937 hodu.

Pa daŭhim pierarYvie zaniatkaŭ na universytecie, vyklikanym prociŭžydoŭskimi vystupleńniami polskich nacyjanalistaŭ (endekaŭ), biełaruskija studenty prystupili jznoŭ da dziejnaje pracy.

Zmahańni antysemickija polskaje endecyi, jasnaja reč, lažyli dyj ležać za miažoj zaintarasavańniaŭ našaje moładzi, dyk studenty biełarusy adniaślisia da hetaj prablemy neŭtralna, viedajučy, što baraćba z nasielnictvam žydoŭskim u sučasnych palityčnych aastavinach biełaruskaha žyćcia jošć škodnaja dla biełaruskaje nacyjanalnaje spravy.

Šanujučy kult našaje minuŭščyny i tych pracaŭnikoŭ, jakija svaje siły biełaruskaj nacyjanalnaj sprawie pryśviačili, B. S. S., pačaŭ cykl referataŭ ab zasłužannych adzinkach u vyzvolnym biełaruskim ruchu. Pieršy referat z hetaj haliny čytaŭ kal. V. Papucevič dnia 14. I. siol. u pamieškańni B. S. S. na temu „Kazimier Šafnagel—uspamin u šasnastyja ŭhodki jaho śmierci". Kal. P. dałažyŭ prysutnym dziejnaść Šafnagela, znanaha bujnoha ziemlaŭłasnika z Kušlan, pavodle vydanych im adozvaŭ u 1917 hodzie „Da našaj krajovaj intelihencyi". Dakładčyk mocna padčyrknuŭ nacyjanalny duch adozvaŭ, siłu arhumentacyi Šafnagela i dynamiku pačućcia z jakoj zaklikaŭ aŭtar usiu intelihencyju da pracy nad adbudovaj našaje Baćkaŭščyny.

Ale niatolki sprava nacyjanalnaha adradžeńnia ćviorda lahła na sercy našaje moładzi. Sprava socyjalnaja, ziamielnaja jošć druhim bokam tej samaj prablemy — adradžeńnia. Acenivaje heta dobra i studenckaja moładź, ładziačy dyskusyi i lekcyi na hetuju temu. Histaryčny narys ahrarnaje prablemy pradstaŭlaŭ dnia 21. I. siol. kal. P. Zasim u swaim referacie „Pałažeńnie biełaruskaha sielanstwa ŭ XIX vieku".

U apošnim časie ŭ suviazi z padychodziačym terminam pieravybaraŭ u studenckich arhanizacyach pry U. S. B. ažyviłasia dziejnaść padhatavaŭčaja i u B. S. S. Najbolšyja starańni pravodziła lista „napravy"—miašanka polskaje levicy—adnosna biełarusaŭ. Dziela vyrašeńnia hetaj spravy Urad B. S. S. byŭ sklikaŭ dva sabrańnia siabroŭ, kab zarjentavacca ŭ ahulnaj apinii. Pa daŭhich dyskusyjach bolšaść vyskazałasia praciŭ hałasavańnia ŭ Bratniuju Pomač. Suproć nastupu „napraviačy" sprava vyrašana była jasna.

B. S. S. nia pojdzie na čužackuju słužbu za cužackija intaresy!

U łučnaści z hetym Urad B. S. S. vynias byŭ pastanovu, na asnovie jakoj zabaraniajecca siabrom Sajuzu kandydavać na jakojkolečy liście, a što datyčyć čynnaha vybar-

čaha prava, vynias pažadańnie kab ustrymacca naahuł ad hałasavańnia.

U apošnim časie (17. III. 37.) hałasavańnie ŭ Bratnuju Pomač adbyłosia. Na liście sanacyjnaj levicy kandydavaŭ byŭšy siabra B.S.S., vydaleny z Sajuzu za škodnuju dziejnaść. Takim paradkam pastanova Uradu B. S. S. była uviedziana ŭ žyćcio!

Baraćba ŭ mienšym maštabie adbyvałasia i adbyvajecca na terenie Sajuzu u suviazi z vybarami uładaŭ u B. S. S.

Vybary ŭ B. S. S.

14. III. sioł. adbyŭsia zvyčajny ahulny schod BSS u sali VI Vilenskaha Universytetu. Prysutnych było 40 siabroŭ z rašajučym pravam hołasu. Sioletni schod byŭ asabliva burlivy z pryčyny zmahańnia dźvioch studenckich hrupaŭ: „nacyjanalistaŭ i radykałaŭ''.Najbolš dynamičnaj była sprava vydaleńnia adnaho siabry za škodnuju dziejnaść u Sajuzie. Pad presyjaj razkołu BSS prymušany byŭ vystupić pamianiony ekssiabra, hetym uratavałasia całaść arhanizacyi BSS. U pieravybarach zavastrylisia zmahańni. Pa całym radzie pradvybarčych movaŭ tak z adnaho jak i z druhoha boku, byŭ vybrany novy urad BSS u hetkim składzie: A. Dasiukievič, staršynia, M. Kancelarčyk, V. Žukoŭskaja, V. Klim i A. Zasim — siabry uradu.

Charakternaja reč, što usie amal B. N. A-cy (byŭšyja chadeki) na ahulnym schodzie salidaryzavalisia z „levicaj" praciŭ nacyjanalistaŭ. (!)

REDAHUJE KALEHIJA.

Adres Redakcyi i Administracyi: Vilnia, Zarzecze 15—3a

Redaktar-Vydaviec V. PAPUCEVIČ Druk. „Central" Wielka 52